

Etika i lečenje akutnog bola

Maja Šoštarič
Medical faculty, University of Ljubljana
University Medical Centre Ljubljana

Univerza v Ljubljani

BANJA LUKA, TUZLA
28.11.-29.11.2019

univerzitetni
klinični center ljubljana
University Medical Centre Ljubljana

Project number: 585927-EPP-1-2017-1-RS-EPPKA2-CBHE-JP (2017 – 3109 / 001 – 001)

"This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein"

Etika

ETIKA – ETHOS – OBIČAJ, KARAKTER,
DOSTOJANSTVO

MORALA – MORALIS – OBIČAJ, VRLINA
KREPOST

Project number: 585927-EPP-1-2017-1-RS-EPPKA2-CBHE-JP (2017 – 3109 / 001 – 001)

"This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein"

Etički kodeks

Skup opštih pravila i načela koja usmeravaju pripadnike različitih grupa ljudi pri odlučivanju o tome šta je pravilno, dobro i korisno.

Project number: 585927-EPP-1-2017-1-RS-EPPKA2-CBHE-JP (2017 – 3109 / 001 – 001)

"This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein"

Teorije etike

- Deontološka teorija (Kantova)
- Teleološka i utilitarizam
- Etika vrlina
- Etika brige

Kantova teorija

- **Opšte ponašanje** – ponašati se moramo tako kao što bi želeli da se svako ponaša u sličnoj situaciji
- Prema ljudskim bićima **se odnosimo** kao da su namjera i cilj delovanja, a ne sredstvo
- **Sve ljude** moramo **poštovati** kao ljude s naglaskom na individualnoj slobodi
- Poštovanje se sastoji u prepoznavanju njihove čovečnosti i razumnosti

Kantova teorija

- **Načela** kao što su:
  - održati obećanje,
  - govoriti istinu,
  - uvek pomagati drugima,
  - stalno razvijati svoje mogućnosti kao obavezu prema društvu,
  - razumeti da je uzeti život bolesniku nepravilan postupak,
  - sve to proizlazi iz Kantove teorije.

Teleološka teorija in utilitarizem

- TELEOLOŠKE teorije izražavajo ubeđenja da se dobro i slabo odražava u posledicama postupaka.
- Glavna teleološka teorija je utilitarizem koji predpostavlja da korisni postupci najviše pridonose dobrom za postojanje čoveka.

Etika vrlina

- Postupak je pravilan samo ako bi na takav isti način u istim okolnostima postupio i krepostan pojedinac s krepostniom karakterom
- Dobrota ima prednost pred pravičnošću
- Vrline su objektivno dobre
- Neka unutrašnja dobra su osobno neodvisna
- Vrline su nepromenljiva množina dobrog
- Da delujemo pravilno od nas iziskuje preuveličavanje dobrog

Etika brige

- Glavni elementi: pažnja, odgovornost, kompetentnost, odzivnost
- Etika brige stoji nasuprot Kvantovoj etici koja je već dva veka prisutna u društvenom i profesionalnom razmišljanju. Radi se o vrlo mladoj teoriji etike za koju mnogi misle da je alternativa Kvantovoj teoriji etike.
- Etika brige ne postavlja načela na prvo mesto (npr. raditi dobro), prednost daje potrebi pojedinca da sluša, prihvata i postupa na odgovarajući način.

Aktivnosti koje se izvode kod etike brige

- Brinuti uopšteno
- Preuzeti brigu odnosno pobrinuti se za
- Posredovati brigu
- Prihvaćati brigu

Etika brige (Tschudin, 2004)

- **Etički stav**
- **Suosećanje, empatija**
- **Pažljiv odnos**
- **Prilagodljivost**
- **Odzivnost**

Elementi etike brige kod ublažavanja bola

- **Pažnja:** prepoznavanje individualnih bolesnikovih potreba na način kako ih bolesnik sam doživljava.
- **Poverenje:** uspostavljanje poverenja je osnova međusobnog odnosa koji omogućava izvođenje brige.
- **Koncept odgovornosti:** u etici brige igra važnu ulogu u zdravstvenoj nezi.
- **Kompetentnost:** u zdravstvenoj nezi je na fizičkom nivou zasnovana na raspodeli obaveza i zadataka za pojedine zdravstvene radnike.

Odnos do pacijenta u svetlu osećanja i ublažavanja bola

- **Verbalni:** razgovor, objašnjavanje, ubeđivanje, uputstva, učenje
- **Telesni:** dodir, postopci in intervencije
- **Neposredni:** medicinska sestra – pacijent
- **Posredni:** medicinska sestra – okolina – pacijent
- **Osobni:** kada su zasnovani na ličnim osobinama i sistemu vrednosti medicinske sestre (ljubaznost, strpljivost, uljudnost, razumevanje)
- **Stručni:** kada sadrže sva savremena stručna načela, vrednosti i usmerenja (stručnost, neštetnost, dobrotvornost, korektnost)
- **Moralno etički:** kada je naglasak na propisanim ili poželjnim merilima ponašanja i delovanja (poverenje, tajnost, pravičnost)

Sprečavanje i istraživanje bola

- Etički izazovi
  - Lečenje i istraživanja na području bola izazivaju mnoge etičke dileme.
- Ublažavanje bola je obaveza za sve zdravstvene radnike
  - tako za lekare kao i za medicinske sestre

Uzroci za neadkevatno ublažavanje bola

- Nedovoljno prepoznavanje bola kao prioritete u brizi za bolesnika
- Nesposobnost uspostavljanja pristnog odnosa između bolesnika i lekara
- Neznanje u pogledu propisivanja analgetika
- Strah od nastanka ovisnosti odnosno tolerancije na analgetike
- Ublažavanje bola kao zadnja linija fronta
- Nesposobnost biti pravičan in odgovoran

Project number: 585927-EPP-1-2017-1-RS-EPPKA2-CBHE-JP (2017 – 3109 / 001 – 001)

"This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein"

Bol i etika

- Ublažavanje bola je etička obligacija
- Edukacija o bolu in načinu ublažavanja bola je zadatak svih pedagoških organizacija koje obrazuju zdravstvene radnike
- Zakonodavstvo koje sprečava dostup do opioidnih analgetika bolesnicima kojima su potrebni je neetično

Uzroci za neadekvatno ublažavanje bola

- Usredotočenost na lečenje bolesti i ignoriranje trpljenja bolesnika
- Značenje bola u medicini
- Ublažavanje bola u standardnoj brizi za bolesnika
- Obaveza zdravstvenog osoblja u pogledu ublažavanja bola
- Antagonizam između obaveze ublažavanja bola i drugih obaveza zdravstvenog osoblja

Nedovoljno ublažavanje bola

- Pooperativni bol – 80%
- Traumatski bol
- Kronični bol
- Karcinomski in nekarcinomski bol
- Bol na kraju života
- Bol u staračkim domovima – 40%
- Bol dementnih
- Etička obveza lečenja bola je često zanemarena

Project number: 585927-EPP-1-2017-1-RS-EPPKA2-CBHE-JP (2017 – 3109 / 001 – 001)

"This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein"

Etički podsticaj, inicijativa

- Efektivno lečenje bola i holistički pristup
- Etička obveza svih zdravstvenih radnika, društva
- Deo prava čoveka
- Zdravstvene organizacije, sistemi

Project number: 585927-EPP-1-2017-1-RS-EPPKA2-CBHE-JP (2017 – 3109 / 001 – 001)

"This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein"

LEČENJE BOLA

- Pravo do efikasnog ublažavanja bola
- Informiranost smanjuje postoperativni bol

**Veće zadovoljstvo zdravstvenom
opskrbom!**

5. vitalni znak

- Bol je 5. vitalni znak – ameriško udruženje za lečenje bola, 1995
- Standard ocenjivanja bola – JCAHO, 2000

Vloga medicinske sestre

- **Saosećanje**
- **Kompetentnost**
- **Poverenje**
- **Savest**
- **Dužnost**
- **Zastupništvo**

Project number: 585927-EPP-1-2017-1-RS-EPPKA2-CBHE-JP (2017 – 3109 / 001 – 001)

"This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein"

Saosećanje

Pojedinac može biti sposoban i velikog saosećanja a i velike bezbrižnosti. Sam ima mogućnost da gaji prvo i preraste drugo.

(Norman Cousins)

Kompetentnost

Starateljski rad zahteva kompetentnost ali kompetentnost s ljudskim licem.

Project number: 585927-EPP-1-2017-1-RS-EPPKA2-CBHE-JP (2017 – 3109 / 001 – 001)

"This project has been funded with support from the European Commission. This publication reflects the views only of the author, and the Commission cannot be held responsible for any use which may be made of the information contained therein"

Poverenje

Poverenje je osnova kvalitetnog ljudskog odnosa, a s tim i dubine osećaja među ljudima.

Tesno je povezano s iskrenošću i empatičkom brigom o drugom.

Dužnost

Dužnost je kompleksan emocionalni odgovor za kojeg je karakteristična razdvojenost između toga šta neko želi i toga šta je njegova dužnost, te kako se ponašati u skladu s obojima. (Roach, 1929)

Zastupništvo

Medicinske sestre i pacijenti su partneri u zastupništvu.

- omogućavanje svesnog pristanka pacijenta
- obezbeđivanje informacija pacijentu in starateljima
- pomoć kod izražavanja pacijentovog mišljenja
- svesnost činjenice da ono što želi pacijent nije nužno i naša želja
- sticanje znanja o komunikaciji za rešavanje problema,
- planiranje zdravstvene nege u saradnji s pacijentom in ostalim učesnicima

Zlatno pravilo

- Zlatno pravilo = ophodimo se prema drugom tako kao što bismo želeli, da se ophode drugi prema nami.